

Odnos ljubomore, spola i nasilja u vezi

Rudan, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:331337>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

ODNOS LJUBOMORE, SPOLA I NASILJA U VEZI

Diplomski rad

Ivona Rudan

Mentor: doc.dr.sc. Daniela Šincek

Osijek, 2013.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Definiranje ljubomore	1
1.2. Spolne razlike u ljubomori	1
1.3. Ljubomora i nasilje u vezi	3
1.4. Nasilje u vezi	3
1.5. Spolne razlike u nasilju u vezama mladih	4
2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	6
2.1. Cilj.....	6
2.2. Problemi	6
2.3. Hipoteze.....	6
3. METODA.....	6
3.1. Sudionici.....	6
3.2. Instrumenti.....	7
3.3. Postupak.....	9
4. REZULTATI.....	10
5. RASPRAVA	19
5.1. Praktične implikacije, nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja	24
6. ZAKLJUČAK	26
LITERATURA.....	27

Odnos ljubomore, spola i nasilja u vezi

Relationship between jealousy, sex and violence in a relationship

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti postoje li spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori i različitim oblicima nasilja u vezi, te utvrditi doprinose dviju vrsta ljubomore različitim oblicima nasilja u vezi. U istraživanju je sudjelovalo 175 sudionika. Primijenjena je mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora i skala ljubomore Likertovog tipa, upitnik počinjenog partnerskog nasilja (UPPN) i upitnik doživljenog partnerskog nasilja (UDPN). Kada se koriste obje mjere ljubomore rezultati ne idu u prilog evolucijskom stajalištu. Naime kod mjere ljubomore metodom prisilnog izbora dobije se da su mladići u većoj mjeri seksualno, a djevojke više emocionalno ljubomorne dok su na Likertovoj skali ljubomore djevojke i seksualno i emocionalno ljubomornije. Što se tiče spolnih razlika u činjenju i doživljavanju nasilja u vezi, dobiveno je da djevojke više čine psihičko i fizičko nasilje te da psihičko i seksualno nasilje doživljavaju podjednako kao i mladići. Za mladiće je dobiveno da više čine seksualno nasilje od djevojaka, da više doživljavaju fizičko nasilje i podjednako kao i djevojke doživljavaju psihičko i seksualno nasilje. Treća hipoteza nije potvrđena budući da se za pojedine vrste počinjenog i doživljenog nasilja nijedna vrsta ljubomore nije pokazala kao značajan prediktor.

Ključne riječi: emocionalna ljubomora, seksualna ljubomora, počinjeno i doživljeno nasilje.

Summary

Goal of this study was to test if there are gender differences in sexual and emotional jealousy and various forms of violence in a relationship, and to determine the contribution of the two types of jealousy to various forms of violence in the relationship. The study included 175 participants. A measure of jealousy is applied defined by method of forced choice and Likert-scale jealousy measures, questionnaire committed partner violence (UPPN) and questionnaire experienced partner violence (UDPN). The results do not support the evolutionary view when both measures of jealousy are used. In fact when the method of forced choice is used the men are more sexually and women are more emotionally jealous while the Likert scale of jealousy implies that women are both sexually and emotionally more jealous. As for gender differences in committing and experiencing violence in a relationship, it was discovered that girls commit more psychological and physical violence, as well as young men experience psychological and sexual violence. For young men, it was discovered that they commit more sexual violence than girls, experience more physical violence and as well as girls experience psychological and sexual violence. A third hypothesis was not confirmed since for certain types of committed and experienced violence neither type of jealousy proved as a significant predictor.

Keywords: emotional jealousy, sexual jealousy, committed and experienced violence.

1. UVOD

1.1. Definiranje ljubomore

Ljudi ne izražavaju ljubomoru kroz jednu emociju ili jedno ponašanje već kroz različite emocije i ponašanja, zbog čega je teško formirati jedinstvenu definiciju ljubomore. Pines (1998) definira ljubomoru kao složenu reakciju na percipiranu prijetnju koja bi mogla prekinuti ili uništiti odnos koji osoba smatra važnim. Buunk i Bringle (1987) definiraju ljubomoru kao neugodnu emocionalnu reakciju na odnos između pojedinčevog trenutnog ili bivšeg partnera i treće osobe. Također ljubomora se definira kao složena emocija. „Najčešće ima značenje neugodnog čuvstva strepnje, uzrokovane sumnjom u postojanje neke treće osobe koja nam oduzima sklonosti voljene osobe. No može se pojaviti i kao ljubomora na neku aktivnost koja toliko privlači osobu koju volimo da strepimo da bismo ju mogli izgubiti“ (Petz, 2005, str. 244). Prema Guerrero, Spitzberg i Yoshimura (2004) ljubomora se definira kao kognitivni, emocionalni i ponašajni odgovor na percipiranu prijetnju trenutnoj vezi. Obično se razlikuju dvije vrste ljubomore – seksualna i emocionalna. U slučaju seksualne ljubomore, prijetnja proizlazi iz spoznaje ili sumnje da je pojedinčev partner imao ili želi imati spolni odnos s trećom osobom, dok se u slučaju emocionalne ljubomore pojedinac osjeća ugroženo partnerovom emocionalnom uključenosti u odnos s trećom osobom i/ili partnerovom ljubavi prema toj osobi (Guerrero, Spitzberg i Yoshimura, 2004).

1.2. Spolne razlike u ljubomori

Dosadašnja istraživanja pokazuju da postoje razlike u ljubomori između muškaraca i žena (Kuhle, Smedley i Schmitt, 2009). Iz perspektive evolucijske psihologije, razlike su uzrokovane različitim problemima s kojima su se susretali muškarci i žene tijekom evolucije. Muškarci su se susretali s problemom sigurnosti očinstva iz razloga što se oplodnja događa u tijelu žene. Ono što bi najviše moglo ugroziti njihovu sigurnost u očinstvo jest seksualna nevjera partnerice. Posljedično, muškarci su razvili povećanu osjetljivost upravo na tu vrstu nevjere. S druge strane, žene više ulažu u potomstvo, jer ulažu i tijekom intrauterinog razvoja i dojenja, a njihov maksimalni reproduktivni uspjeh je manji nego kod muškaraca. Iz toga razloga, žene su se susretale s problemom gubitka partnerovih resursa i njegova ulaganja u nju i njihovo potomstvo. Ono što bi najviše moglo smanjiti vjerojatnost muškarčeva ulaganja jest emocionalna nevjera, pa su stoga žene i razvile povećanu osjetljivost na emocionalnu nevjeru partnera (Buss, Larsen, Westen i Semmelroth, 1992). Da heteroseksualnim muškarcima posebnu bol nanosi seksualna

nevjera, a heteroseksualnim ženama emocionalna nevjera pokazala su i brojna druga istraživanja: DeSteno i Salovey, 1996; Buunk, Angleitner, Oubaid i Buss, 1996; Buss, Shackelford, Kirkpatrick, Choed, Lim, Hasegawa, Hasegawa i Bennett, 1999. Drugi istraživači (Harris, 2002, 2003; DeSteno, Bartlett, Braverman i Salovey, 2002) koji su proučavali spolne razlike u odgovoru na seksualnu i emocionalnu nevjeru iznijeli su argumente protiv evolucijske interpretacije spolnih razlika. Prema hipotezi uvjerenja emocionalna i seksualna nevjera nisu nezavisne, odnosno jedna nevjera automatski implicira postojanje druge (DeSteno i Salovey, 1996; Harris i Christenfeld, 1996). Općenito, na široj teorijskoj razini evolucijska hipoteza i hipoteza uvjerenja predstavljaju dio veće rasprave unutar psihologije. Sve u svemu, postoje dokazi koji sugeriraju da postoje razlike među spolovima u odgovorima na nevjeru. Neki istraživači tvrde da je to dokaz koji podržava evolucijsku perspektivu. Metode ispitivanja ljubomore su uključivale prisilan izbor nevjere, kontinuirane skale, te fiziološka mjerenja. Međutim, različite metode ispitivanja nisu uvijek davale istoznačne rezultate. Rezultati koji podržavaju evolucijsko stajalište dobiveni su samo korištenjem metode prisilnog izbora, hipotetske mjere emocionalne reakcije na nevjeru koju su osmislili Buss i sur. (1992). Kao nedostatak metode prisilnog izbora navodi se hipotetska priroda pitanja. Naime sudionike se ne pita kako bi odgovorili na stvarni primjer nevjere. Umjesto toga, oni su zamoljeni da zamisle kako bi reagirali na nevjeru. Neki od sudionika mogu imati iskustvo nevjere i mogu biti u mogućnosti odgovoriti na ovo pitanje. Drugi možda nemaju iskustvo nevjere i ne mogu biti u mogućnosti pravovaljano odgovoriti na to pitanje. To umanjuje valjanost hipotetske mjere korištene u ranijim istraživanjima. Drugi problem u vezi s metodom prisilnog izbora je prisilni izbor. Ova vrsta mjere ne dopušta sudioniku odrediti razinu uznemirenosti ili izraziti jednaku uznemirenost seksualnom i emocionalnom nevjerom. Ako pojedinac pokazuje veću uznemirenost seksualnom nevjerom u odnosu na emocionalnu nevjeru, ne znamo koliko je bio uznemiren seksualnom i emocionalnom nevjerom niti ne znamo koliko je bio više uznemiren seksualnom nego emocionalnom nevjerom (Ahrndt, 2005). U osnovi, pri korištenju metode prisilnog izbora i kontinuirane mjere ljubomore dobiju se različiti rezultati. Istraživanja koja su uključivala primjenu kontinuiranih skala, na kojima ispitanici procjenjuju intenzitet ljubomore, su pokazala nekonzistentne rezultate. U jednom od istraživanja, oba spola su procijenila seksualnu nevjeru neugodnijom (DeSteno, Barlett, Braverman i Salovey, 2002), dok je u drugoj studiji dobiveno da su žene emocionalnu ljubomoru procjenjivale neugodnijom, a kod muškaraca nije bilo razlika u procjeni uznemirenošću nevjerama (DeSteno i Salovey, 1996), što nije u skladu s evolucijskom hipotezom. Ukoliko su razlike u ljubomori adaptivni mehanizam koji se manifestira automatskim reakcijama, primjena različitih metoda ispitivanja ljubomore ne bi trebala rezultirati kontradiktornim rezultatima (Pavela i Šimić, 2012). Prema Ahrndt (2005) spolne razlike u

emocionalnim odgovorima na nevjeru mogu biti rezultat korištene mjere više nego stvarnih razlika između muškaraca i žena. Zbog postojećih nekonzistentnih rezultata u različitim istraživanjima, u ovom istraživanju bit će korištena metoda prisilnog izbora i kontinuirana mjera ljubomore kako bi se provjerile evolucijske postavke o spolnim razlikama u ljubomori.

1.3. Ljubomora i nasilje u vezi

Ljubomora je snažno povezana s partnerskim nasiljem (Puente i Cohen, 2003; Sugarman i Hotaling, 1989). Brainerd, Hunter, Moore i Thompson (1996) su otkrili da pojedinci kojima je ponašanje značajno povezano s izraženom ljubomorom imaju značajno veću potrebu za kontrolom u svojim odnosima. Kontrola u odnosima je, pak, povezana s njihovom fizičkom agresijom prema partneru. Druga istraživanja su pokazala da je oko 12% svih ubojstava partnera izazvano seksualnom ljubomorom (Wallace, 1986; prema Teranishi, 2006). U raznim istraživanjima postoji snažna podrška za povezanost između ljubomore i vjerojatnosti nasilja u vezi (Sugarman i Hotaling, 1989; Guerrero, Spitzberg i Yoshimura, 2004). No mladi često ne prepoznaju ljubomoru kao oblik zlostavljanja, već je smatraju izrazom ljubavi. Posljedično, izrazito ljubomorno ponašanje mladih iako može dovesti do vrlo teških oblika nasilja često ostaje skriveno unutar same partnerske veze. Mnogi srednjoškolci i studenti smatraju da je ljubomora glavni uzrok nasilja u vezama mladih. Emocionalno nasilje hrani se ljubomorom i posesivnošću nasilnika. Ljubomora se temelji na nesigurnosti, ali mladi ju često pogrešno tumače kao izraz ljubavi (Ajduković i Ručević, 2009).

1.4. Nasilje u vezi

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, nasilje je namjerna upotreba fizičke sile ili moći, prijetnjom ili ponašanjem koje dovodi ili ima veliku vjerojatnost da dovede do ozljede, smrti, psihološke štete, deprivacije ili nerazvijenosti (Krug i sur., 2002; prema Ajduković, 2012). Pojam „nasilje u partnerskim odnosima“ odnosi se na sustavni obrazac zlostavljajućeg ponašanja kojemu je svrha kontrola, dominacija i zastrašivanje partnera, a zbiva se tijekom duljeg vremena (Ajduković, Mamula, Pečnik i Tölle, 2000; prema Težak 2013). Nasilje u vezama definira se kao fizičko, psihičko/emocionalno i seksualno nasilje čiji je cilj zadobivanje moći i održavanje kontrole nad drugom osobom u odnosu mladih. Ono se često definira u kontekstu stabilnijeg emocionalnog odnosa, i to kao “prijetnja ili stvarna upotreba tjelesnog, seksualnog ili verbalnog zlostavljanja od strane jednog člana nevjenčanog para prema drugome, a u kontekstu ljubavne veze” (Ajduković i Ručević, 2009). Zajedničko je gotovo svim definicijama nasilja u vezama

mladih razlikovanje javnih oblika nasilja – psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja (Ajduković i Ručević, 2009). Psihičko zlostavljanje uključuje vrijeđanje, ponižavanje, kritiziranje, zastrašivanje prekidom veze ili stvaranje osjećaja krivnje kod partnera, namjerno uzrujavanje partnera, verbalne i emocionalne prijetnje, izolaciju od prijatelja i obitelji, nazivanje različitim pogrđnim imenima i govorenje uvredljivih riječi te kontroliranje odijevanja, ponašanja i kretanja. Ono uključuje postupke koji ruše samopoštovanje osobe i zbog kojih žrtva misli loše o sebi i osjeća se krivom ili misli da je luda (Cesar i sur., 2006). Često se rabi pojam emocionalno zlostavljanje kao sinonim upravo zbog emocionalne boli koju žrtva osjeća zbog takvih ponašanja. Podaci upućuju da je psihičko nasilje najrašireniji oblik nasilja. Također, pokazalo se da je psihičko nasilje faktor rizika od pojave fizičkog nasilja (Cesar i sur., 2006). Fizičko zlostavljanje odnosi se na postupke koji uzrokuju fizičku bol i ozljedu, odnosno, namjerno korištenje fizičke sile s namjerom nanošenja ozljeda, povreda, smrti ili invaliditeta, kao što su npr. pljuskanje, grubo guranje, hvatanje, grebanje, gušenje, udaranje rukama, nogama i predmetima, bacanje predmeta na partnera/partnericu, čupanje kose i ugrizi (Saltzman, Fanslow, McMahon i Shelley, 2002). Seksualno nasilje odnosi se na sve oblike seksualnog uznemiravanja i prisile. To uključuje neželjeno seksualno ponašanje, dodire, geste, riječi i komentare, nagovaranje ili ucjenjivanje da bi osoba pristala na seksualne aktivnosti, prisiljavanje na seksualne aktivnosti, iskorištavanje alkoholiziranosti/drogiranosti osobe u svrhu seksualnih aktivnosti, pokušaj silovanja i silovanje (Cesar i sur., 2006). Nasilje u romantičnim odnosima nije toliko rijetka pojava koliko možda većina misli. Najviše je zastupljeno psihičko zlostavljanje, dok je fizičko i seksualno nasilje u vezama mladih prisutno u manjoj mjeri (Cesar i sur., 2006). Istraživanje Ajduković, Löw i Sušac (2011) pokazuje da su djevojke te koje češće čine nasilje, dok ga mladići češće doživljavaju.

1.5. Spolne razlike u nasilju u vezama mladih

U nekim istraživanjima se navodi kako je za žene manje vjerojatno da će biti nasilne prema partneru, čak i onda kad postoji mogućnost partnerove nevjere, ali one ponekad koriste nasilje u samoobrani kad su napadnute od strane partnera (Buss, 2000). Nedavna istraživanja ukazuju na to kako žene sve više sudjeluju u nasilju, tj. čine i iniciraju nasilje u vezi, za razliku od prvotnih mišljenja kako su muškarci uglavnom nasilnici. Današnji je prevladavajući stav da su žene u partnerskim odnosima agresivne kao i muškarci (Lewis i Fremouw, 2001). Straus i sur. (1980; prema McHugh i Frieze, 2006) su među prvima iznijeli dokaze da nisu svi nasilni odnosi počinjeni od strane muškaraca prema ženama. Weerth i Kalma (1993) su u svojem istraživanju dobili da su žene ljubomornije i agresivnije kad je u pitanju partnerova nevjera. Takav rezultat odstupa od

tradicionalnih spolnih uloga, ali i od rezultata ranijih istraživanja (npr. Shettel-Neuberetal, 1978; prema Weerth i Kalma, 1993) koja ukazuju na uobičajenost muške agresije prema ženama, posebno u seksualnom kontekstu. Djevojke su nasilnije ako vjeruju da je nasilje žena prema muškarcima opravdano, a da obrnuto nije opravdano, ako često doživljavaju sukobe i nasilje u vezi te konzumiraju alkohol ili droge (O'Keefe, 1997). Istraživanja (Archer, 2000) pokazuju rodne sličnosti u uporabi nasilja u intimnim odnosima što osporava naše stereotipno razumijevanje jednostranosti nasilja i zahtijeva od nas da istražimo složenost međusobnog nasilja. Nadalje, u suprotnosti s ranijim istraživanjima provedenim uglavnom s odraslim sudionicima, koja su pokazivala da su žene češće počinitelji psihičkog, a muškarci fizičkog i seksualnog nasilja te da žene u vezi općenito doživljavaju više nasilja, meta-analiza (Archer, 2000) je pokazala da su, osim kada se radi o seksualnom nasilju, djevojke češće počiniteljice nasilja u vezi. Istraživanje u Hrvatskoj (Ajduković i Ručević, 2009) je pokazalo isti trend spolnih razlika, gdje su djevojke iskazale da čine više fizičkog nasilja nego mladići. Što se ostalih oblika nasilja tiče, rezultati istraživanja kod nas (Hodžić, 2007) govore o tome da su djevojke sklonije doživljavati, ali i činiti psihičko nasilje, a da mladići više koriste različite oblike seksualnog nasilja i pritisaka (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Dakle podaci upućuju da mladići više zastupaju tradicionalne i seksističke stavove o rodnim ulogama, stavove koji opravdavaju upotrebu nasilja u određenim situacijama te su skloniji ne prepoznavati određena ponašanja kao zlostavljanje. Istraživanja u ovom području upućuju na jedan važni podatak, a to je reciprocitet činjenja nasilja u vezi mladića i djevojaka (Cesar i sur., 2012). Oblici fizičkog nasilja žena uglavnom su manjeg intenziteta i lakših posljedica. Muškarci češće manifestiraju teže oblike nasilnog ponašanja, npr. davljenje, te češće nanose teže ozljede od žena. Analiza je pokazala spolne razlike u smjeru većeg broja žena počiniteljica u mlađim (studentskim) uzorcima nego u uzorcima iz opće populacije (Ajduković i Ručević, 2009). Istraživanja u nas, kao i u svijetu, sustavno pokazuju da djevojke iskazuju više počinjenog psihičkog i fizičkog nasilja u vezi nego mladići (Pećnik, 1990.; Ajduković i Ručević, 2009.; Ajduković i sur., 2011). Često se ljubomora navodi kao izvrstan primjer neprepoznavanja nasilnog ponašanja u vezi mladih. Mnogi mladi smatraju da su ljubomora, kao i razni drugi oblici psihološkog zlostavljanja poput ograničavanja vremena s prijateljima/icama i sl., izraz ljubavi, a ne kontrole i dominacije. Problem je što je upravo ljubomora najčešće prepoznati razlog za nasilje u vezama mladih (Hodžić, 2007). Budući da je ljubomora jedan od faktora rizika za doživljeno i počinjeno nasilno ponašanje ovaj rad će se, uz utvrđivanje spolnih razlika, baviti i provjerom doprinosa seksualne i emocionalne ljubomore u doživljavanju i činjenju različitih oblika nasilja u vezi na uzorku populacije rane odrasle dobi.

2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj

Cilj ovog istraživanja je provjeriti spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori i različitim oblicima nasilja u vezi, te utvrditi doprinose dviju vrsta ljubomore različitim oblicima nasilja u vezi.

2.2. Problemi

1. Utvrditi postoje li spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori.
2. Utvrditi postoje li spolne razlike u činjenju i doživljavanju različitih oblika nasilja u vezi.
3. Utvrditi doprinose dviju vrsta ljubomore različitim oblicima nasilja u vezi.

2.3. Hipoteze

H1 Postoje spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori. Prema evolucijskim postavkama muškarci su skloniji seksualnoj ljubomori dok su žene više emocionalno ljubomorne (Buss, Larsen, Westen i Semmelroth, 1992)

H2 Na temelju istraživanja (Archer, 2000) očekuje se da će djevojke izjavljivati kako u partnerskom odnosu češće doživljavaju seksualno, a mladići da češće doživljavaju psihičko i fizičko nasilje. Istodobno se očekuje da će mladići izjavljivati da češće čine seksualno nasilje, a djevojke fizičko i psihičko. Dakle postoje spolne razlike u činjenju i doživljavanju različitih oblika nasilja u vezi.

H3 Istraživanja (Sugarman i Hotaling, 1989; Brainerd, Hunter, Moore i Thompson, 1996; Puente i Cohen, 2003) ukazuju na povezanost ljubomore i nasilja. Uzimajući u obzir rezultate tih istraživanja očekuje se da će dvije vrste ljubomore doprinositi različitim vrstama nasilja u romantičnim odnosima.

3. METODA

3.1. Sudionici

U ovom istraživanju do sudionika se došlo metodom snježne grude na način da je autorica rada svojim kolegama i poznanicima prosljedila upitnik. Nakon popunjenog upitnika sudionici su zamoljeni da prosljede internetsku adresu na kojoj se nalazi upitnik svojim poznanicima i prijateljima koji su stari između 18 i 25 godina i za koje znaju da su u vezi u posljednjih šest mjeseci. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 175 sudionika, 85 muškog spola (48,57%) i 90 ženskog spola (51,43%) u dobi od 18 do 25 godina starosti ($M= 22,38$; $SD= 1,683$).

3.2. Instrumenti

U ovom istraživanju korišteni su sljedeći mjerni instrumenti:

1. *Opći upitnik* kojim su prikupljeni osnovni sociodemografski podaci sudionika - spol, dob, iskustvo veze u posljednjih šest mjeseci, status ljubavne veze, roditeljstvo, socioekonomski status, stupanj obrazovanja, mjesto stanovanja.

2. *Mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora* (engl. *Forced-choice jealousy measure*; Buss i sur., 1992). Ova metoda od sudionika zahtijeva zamišljanje situacije u kojoj je partner/ica pokazao/la interes za drugu osobu. Njegov/njezin zadatak je odabrati situaciju koja izaziva više negativnih emocija: situacija u kojoj je njihov partner/ica formirao/la duboku emocionalnu vezu s drugom osobom (emocionalna nevjera) ili situacija u kojoj je njihov partner/ica stupio/la u spolni odnos s drugom osobom (seksualna nevjera) (Buss i sur., 1992). U svrhu ovog istraživanja uputa i opisi situacija emocionalne i seksualne nevjere su prilagođeni kako bi se odnosili na trenutne veze sudionika, a ne zamišljene odnose. Od sudionika se tražilo da si predoče njihovu trenutnu vezu i zamisle da su otkrili kako je njihov partner pokazao interes za drugu osobu, nakon čega su im bili prezentirani sljedeći opisi:

1 - **situacija seksualne nevjere**: "Vaš partner je imao spolne odnose s drugom osobom, no sigurni ste da se nije zaljubio."

2 - **situacija emocionalne nevjere**: "Vaš partner se zaljubio u drugu osobu, no sigurni ste da s tom osobom nije imao spolne odnose."

Zadatak sudionika je bio odgovoriti na pitanje koja bi od zamišljenih situacija izazvala veći stupanj ljubomore.

3. *Skala ljubomore Likertovog tipa* (engl. *Likert-scale jealousy measures*; DeSteno, Bartlett, Braverman i Salovey, 2002). Skala se koristi kao kontinuirana mjera ljubomore. Sudionicima je

ponovno prikazana situacija seksualne nevjere, a njihov zadatak je bio na skali od 1 do 7 procijeniti stupanj u kojem su iskusili svaki od navedenih osjećaja: ljutnja, ljubomora, smirenost (obrnuto bodovanje), ugroženost, olakšanje (obrnuto bodovanje) i povrijeđenost, pri čemu 1 znači odsustvo osjećaja, a 7 visoki intenzitet osjećaja. Osjećaji su bili navedeni slučajnim redoslijedom skupa s nekoliko drugih čestica koje su služile kao distraktori (npr. zainteresiran, oprezan). Svaka od navedenih čestica izabrana je jer se pokazalo da je visoko povezana s fenomenološkim iskustvom ljubomore i da, zajedno s ostalima, omogućuje razlikovanje ljubomore od ostalih emocionalnih stanja (Parrott i Smith, 1993; prema DeSteno i sur., 2002). Rezultat sudionika dobiven je izračunom aritmetičke sredine procjena intenziteta šest navedenih osjećaja. Isti postupak, s prikazom situacije emocionalne nevjere, zatim se proveo za procjenu intenziteta emocionalne ljubomore.

4. *Upitnik počinjenog partnerskog nasilja (UPPN) i Upitnik doživljenog partnerskog nasilja (UDPN)* (Ajduković, Löw i Sušac, 2010). Instrumenti su izrađeni po uzoru na CTS-2 (eng. *The Conflict Tactics Scales*; Straus, Hamby, Boney-McCoy i Sugannan, 1996; prema Ajduković i sur. 2010), ali su sadržajno znatno promijenjeni kako bi bili prilagođeni ponašanjima mladih ljudi koji većinom nisu u stalnim i dugotrajnim vezama. Na čestice ova dva upitnika odgovarali su samo sudionici koji su u posljednjih šest mjeseci bili u vezi (tj. imali djevojku/mladića ili hodali s djevojkom/mladićem).

Upitnik počinjenog partnerskog nasilja (UPPN)

Upitnik sadrži 30 čestica koje obuhvaćaju tri oblika nasilnog ponašanja tako da upitnik ima tri subskale: psihičko nasilje s 19 čestica (Vrijeđao/la sam ili psovao/la djevojku/mladića“), fizičko nasilje sa 7 čestica („Ošamario/la sam djevojku/mladića“) i seksualno nasilje s 4 čestice („Prijetio/la sam kako bih djevojku/mladića natjerao/la na seks“). Zadatak je bio označiti koliko su se često u tom vremenskom razdoblju ponašali prema svojoj djevojci/svom mladiću na opisane načine, koristeći skalu od 0 (niti jednom) do 5 (vrlo često/ nekoliko puta tjedno). Mogući rezultati su od 0 do 150, a veći rezultat upućuje na češće činjenje nasilja u vezi. Pouzdanost iznosi $\alpha=.82$ (Ajduković, Löw i Sušac, 2010). Pouzdanost skale dobivena na uzorku u ovom radu iznosi $\alpha=.88$.

Upitnik doživljenog partnerskog nasilja (UDPN)

Upitnik ima 30 čestica koje sadržajno i po subskalama odgovaraju onima iz prethodno opisanog upitnika. Odnose se na izjave sudionika/sudionica koliko se često njen mladić/njegova djevojka ponašao/la na navedene način prema njoj/njemu u proteklih 6 mjeseci. Rezultat teoretski

može varirati od 0 do 150, a viši rezultat označava češće doživljavanje nasilja u vezi. Pouzdanost iznosi $\alpha=.91$ (Ajduković, Löw i Sušac, 2010). Pouzdanost skale na uzorku u ovom radu također iznosi $\alpha=.91$.

3. 3. Postupak

Do sudionika se došlo metodom snježne grude jer je bilo važno da sudionici zadovoljavaju određene kriterije- dob (18-25 godina), spol (podjednak broj muškaraca i žena) i iskustvo veze u posljednjih šest mjeseci. Način ispunjavanja upitnika bio je putem Interneta. Izabranim sudionicima elektronskom je poštom poslana internetska adresa na kojoj su mogli riješiti upitnike. Internetska adresa upitnika nije bila dostupna javnosti već samo odabranim sudionicima. Ispunjavanje upitnika trajalo je 15tak minuta. Sudionicima je na početku prezentirana uputa u kojoj im je rečeno da je, u svrhu izrade diplomskog rada, u tijeku provedba istraživanja o nekim aspektima romantičnih odnosa u ranoj odrasloj dobi. Dano im je do znanja da je sudjelovanje u istraživanju anonimno i dobrovoljno te da mogu odustati u bilo kojem trenutku. Također u početnoj uputi bila su navedena i psihološka savjetovališta koja bi im mogla uvelike koristiti ukoliko se pokaže potreba za tim. Kontakti (broj telefona ili e-mail adrese) tih savjetovališta bili su navedeni i na kraju istraživanja. Upitnici su bili prezentirani sljedećim redoslijedom: opća uputa, opći upitnik konstruiran u svrhu istraživanja, mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora, kontinuirana mjera ljubomore, Upitnik počinjenog partnerskog nasilja (UPPN) i Upitnik doživljenog partnerskog nasilja (UDPN). Rotiran je redoslijed UPPN i UDPN, potom situacija emocionalne i seksualne ljubomore i kod metode prisilnog izbora i kod kontinuirane mjere te su stoga postojale četiri verzije istraživanja. U prvoj verziji je na prvom mjestu bila mjera ljubomore određena prisilnim izborom, a zatim kontinuirane mjere ljubomore i prvo je bila prezentirana situacija emocionalne nevjere pa onda seksualne te prvo UPPN, a onda UDPN i u drugoj verziji je sve bilo isto, ali je UDPN bio prvi prezentiran, a onda UPPN. U trećoj i četvrtoj verziji su na prvom mjestu bile kontinuirane mjere ljubomore, a zatim metoda prisilnog izbora i prvo je prikazana situacija seksualne, a potom emocionalne nevjere. Iako je bilo moguće napraviti još kombinacija redoslijeda upitnika, procijenjeno je da će i ova razina rotiranja ublažiti efekte primjene jednog upitnika na drugi. Na početku svakog upitnika postojala je uputa za taj upitnik. Po završetku ispunjavanja upitnika, sudionike se zamolilo da prosljede internetsku adresu upitnika osobama oba spola, dobi 18 do 25 godina, a za koje znaju da su u vezi posljednjih 6 mjeseci. Sudionicima se na kraju zahvalilo na sudjelovanju i osobnom doprinosu istraživanju, te im je bila napisana adresa elektronske pošte na koju mogu postaviti dodatna pitanja o istraživanju ukoliko bi ih imali.

4. REZULTATI

Prvi problem odnosi se na utvrđivanje postojanja spolnih razlika u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori. Da bi se odgovorilo na taj problem korišteni su analiza varijance s ponovljenim mjerenjima i hi-kvadrat test jer su podaci na nominalnoj (Mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora) i na intervalnoj skali (Skala ljubomore Likertovog tipa). Međutim, prije primjene anove potrebno je provjeriti normalitet distribucije rezultata, što je i učinjeno korištenjem Kolmogorov-Smirnovljevog testa. Iako se pokazalo da se distribucije rezultata statistički značajno razlikuju od normalne, ipak se smatra opravdanim koristiti anovu. Naime, prema Kline (1998) ukoliko su indeksi asimetričnosti i spljoštenosti <1 ili čak indeks asimetričnosti <3 , a indeks spljoštenosti <10 , tada se smatra prihvatljivim koristiti parametrijske postupke čak ako je K-S test pokazao da nemamo normalnu distribuciju. Također Petz (2004) navodi kako uvjet normalnosti distribucija može biti prekršen ukoliko su distribucije međusobno slične u odstupanju od normalne raspodjele (uvjet nije da budu potpuno simetrične, već da ne budu bimodalne ili U-oblika), a u ovom slučaju distribucije seksualne i emocionalne ljubomore su negativno asimetrične. Također, uzorci trebaju biti dovoljno veliki, jednake ili slične veličine, a broj muških (N= 85) i ženskih (N= 90) sudionika se ne razlikuje puno i dovoljno su veliki. Ukoliko su zadovoljena ta dva uvjeta, u mnogim slučajevima će se dobiti relativno točni rezultati unatoč tome što je prekršen uvjet homogenosti varijance i unatoč tome što uzorci nisu uzeti iz normalno distribuiranih populacija (Petz, 2004). Također prema Kolesarić (2006) što je broj ispitanika u različitim skupinama što sličniji moguća je veća tolerancija prema distorzijama zahtjeva o jednakosti varijanci. Stoga smatramo opravdanim, unatoč tome što varijance nisu homogene, koristiti ovaj postupak budući da parametrijski testovi uzimaju u obzir više informacija nego neparametrijski, daju preciznije odgovore na probleme istraživanja, te općenito imaju veću „snagu“.

Spolne razlike u dvije vrste ljubomore

Tablica 1. Deskriptivna statistika za seksualnu i emocionalnu ljubomoru.

	Spol	<i>Ostvareni minimum</i>	<i>Ostvareni maksimum</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Seksualna ljubomora	muški	2,50	7	5,59	1,08
	ženski	4,50	7	6,29	0,69
Emocionalna ljubomora	muški	2,33	7	5,51	1,13
	ženski	3,17	7	6,24	0,80

**p < 0,01

Kako bi se ispitala spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori provedena je analiza varijance s ponovljenim mjerenjima.

Tablica 2. Analiza varijance s ponovljenim mjerenjima za ljubomoru i spol (N=175)

Izvor varijabiliteta	<i>F</i>	<i>ss</i>	<i>p</i>
Ljubomora	1,059	1	0,305
Spol	31,246	1	0,000**
Ljubomora X Spol	0,058	1	0,811

***p* < 0,01

Iz tablice 2 vidljivo je da se statistički značajnim pokazao samo glavni efekt spola na razini rizika *p* < 0,01 odnosno sudionice su i seksualno i emocionalno ljubomornije.

Hi kvadrat test

Tablica 3. Apsolutne i relativne frekvencije odgovora muških i ženskih sudionika s obzirom na seksualnu i emocionalnu ljubomoru.

	LJUBOMORA				Ukupno	
	Seksualna ljubomora		Emocionalna ljubomora			
	SPOL	N	%	N	%	N
muški	57	67,1%	28	32,9%	85	48,6%
ženski	23	25,6%	67	74,4%	90	51,4%
ukupno	80	45,7%	95	54,3%	175	100%

Uz razinu rizika manju od 1% i uz jedan stupanj slobode, vrijednost hi-kvadrat testa ukazuje ($\chi^2_{(1, N=175)} = 30,342$; *p* < 0,01) da postoji statistički značajna razlika između mladića i djevojaka. Mladići (67,1%) su više seksualno ljubomorni u odnosu na djevojke (25,6%) dok su djevojke (74,4%) više emocionalno ljubomorne u odnosu na mladiće (32,9%).

Spolne razlike u činjenju i doživljavanju nasilja u vezi

Kako bi se odgovorilo na drugi problem koji se odnosi na utvrđivanje postojanja spolnih razlika u činjenju i doživljavanju različitih oblika nasilja u vezi, također je korištena analiza varijance s ponovljenim mjerenjima. Razlozi korištenja ovog parametrijskog postupka već su navedeni kod prethodnog problema. Također ni u ovom slučaju nisu sve varijance homogene i sve distribucije su asimetrične na jednak način, tj. sve su pozitivno asimetrične.

Tablica 4. Deskriptivna statistika za upitnike počinjenog i doživljenog partnerskog nasilja.

Vrsta nasilja	Spol	<i>Ostvareni minimum</i>	<i>Ostvareni maksimum</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Počinjeno psihičko nasilje	muški	0	39	8,84	7,93
	ženski	4	51	19,34	10,01
	ukupno	0	51	14,24	10,46
Doživljeno psihičko nasilje	muški	0	65	12,40	12,34
	ženski	0	54	12,47	9,28
	ukupno	0	65	12,43	10,85
Počinjeno fizičko nasilje	muški	0	18	0,86	2,45
	ženski	0	21	1,84	3,97
	ukupno	0	21	1,37	3,35
Doživljeno fizičko nasilje	muški	0	23	1,82	3,58
	ženski	0	23	1,46	3,14
	ukupno	0	23	1,63	3,36
Počinjeno seksualno nasilje	muški	0	8	1,05	1,80
	ženski	0	3	0,30	0,71
	ukupno	0	8	0,66	1,40
Doživljeno seksualno nasilje	muški	0	10	0,88	1,99
	ženski	0	7	0,92	1,53
	ukupno	0	10	0,90	1,77

Kako bi se ispitale spolne razlike u činjenju i doživljavanju različitih vrsta nasilja, provedene su tri analize varijance s ponovljenim mjerenjima: jedna za psihičko nasilje (počinjeno i doživljeno), druga za fizičko nasilje (počinjeno i doživljeno) i treća za seksualno nasilje (počinjeno i doživljeno). U navedenim analizama pojedina vrsta nasilja je bila unutargrupna varijabla, dok je spol bio međugrupna varijabla. Također, u tablici 4 je vidljivo kako su prosječne vrijednosti za pojedine vrste nasilja vrlo niske što je važno uzeti u obzir kod objašnjenja dobivenih rezultata.

Tablica 5. Rezultati analize varijance s ponovljenim mjerenjima za psihičko nasilje i spol ($N=175$).

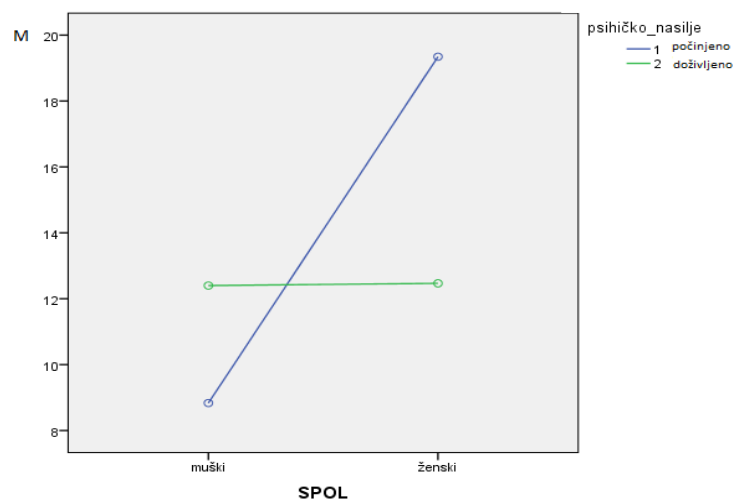
Izvor varijabiliteta	<i>F</i>	<i>ss</i>	<i>p</i>
Psihičko nasilje	7,343	1	0,007**
Spol	14,574	1	0,000**
Psihičko nasilje X Spol	72,950	1	0,000**

** $p < 0,01$

Iz tablice 5 vidljivo je da se u analizi varijance s ponovljenim mjerenjima za psihičko nasilje značajnim pokazao glavni efekt psihičkog nasilja na razini rizika $p < 0,01$ što znači da je veće počinjeno psihičko nasilje nego doživljeno (tablica 4). Značajan je i glavni efekt spola za psihičko nasilje na razini rizika $p < 0,01$ što znači da žene više čine psihičko nasilje. Interakcija između

efekata psihičkog nasilja i spola također se pokazala statistički značajnom na razini rizika $p < 0,01$, a prikazana je na slici 1. Dakle, po slici se može očekivati da se mladići i djevojke ne razlikuju po tome koliko doživljavaju psihičko nasilje, ali da djevojke izvješćuju da više nego mladići čine tu vrstu nasilja. T-testovima za zavisne uzorke provjereno je postoji li statistički značajna razlika kod ženskih sudionika u počinjenom i doživljenom psihičkom nasilju te kod muških sudionika u počinjenom i doživljenom psihičkom nasilju. Dobiveno je da djevojke više čine nego što doživljavaju psihičko nasilje ($t(89)=7,753$; $p < 0,01$) dok mladići više doživljavaju psihičko nasilje nego što ga čine ($t(84)= -4,259$; $p < 0,01$).

Slika 1. Aritmetičke sredine muških i ženskih sudionika u počinjenom i doživljenom psihičkom nasilju.

Tablica 6. Rezultati analize varijance s ponovljenim mjerenjima za fizičko nasilje i spol ($N=175$).

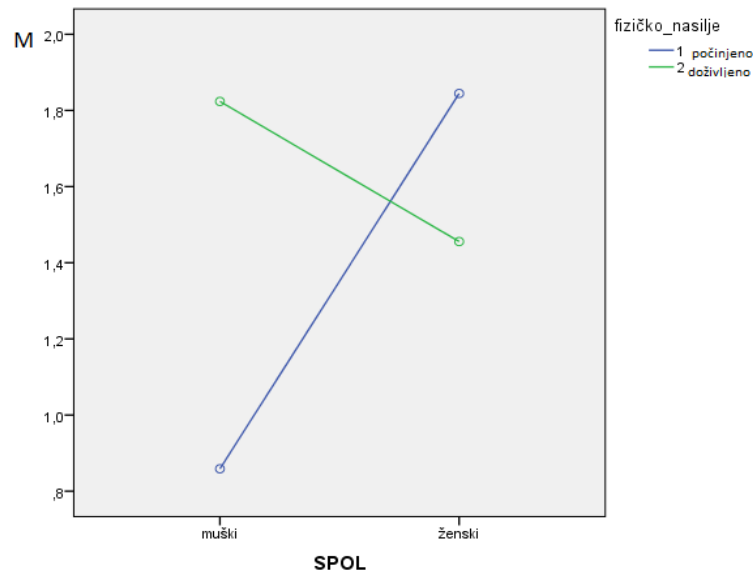
Izvor varijabiliteta	<i>F</i>	<i>ss</i>	<i>p</i>
Fizičko nasilje	2,211	1	0,139
Spol	0,438	1	0,509
Fizičko nasilje X Spol	12,216	1	0,001**

** $p < 0,01$

Iz tablice 6 vidljivo je da se u analizi varijance s ponovljenim mjerenjima za fizičko nasilje statistički značajnom pokazala samo interakcija fizičkog nasilja i spola. Dakle, po slici 2 može se očekivati da djevojke izvješćuju da više nego mladići čine fizičko nasilje dok mladići više doživljavaju tu vrstu nasilja. T-testovima za zavisne uzorke provjereno je postoji li statistički značajna razlika kod ženskih sudionika u počinjenom i doživljenom fizičkom nasilju te kod

muških sudionika u počinjenom i doživljenom fizičkom nasilju. Pokazalo se da mladići više doživljavaju nego što čine fizičko nasilje ($t(84) = -4,155; p < 0,01$) dok djevojke podjednako čine i doživljavaju ovu vrstu nasilja ($t(89) = 1,271; p > 0,05$).

Slika 2. Aritmetičke sredine muških i ženskih sudionika u počinjenom i doživljenom fizičkom nasilju.

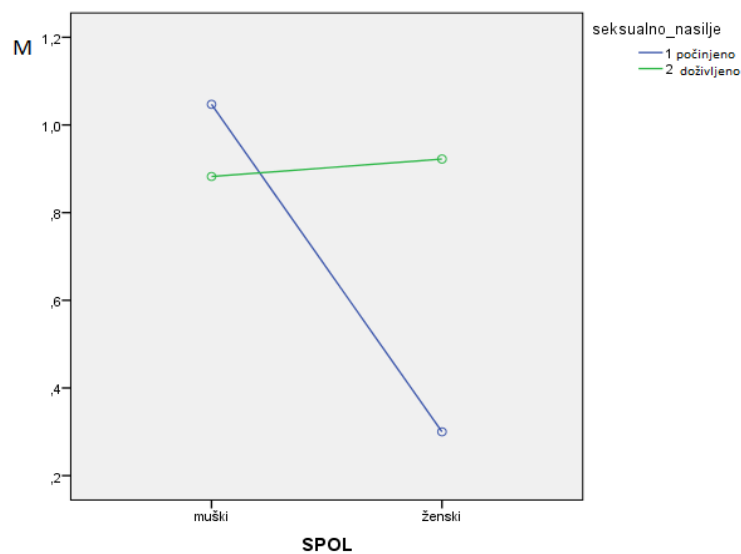
Tablica 7. Rezultati analize varijance s ponovljenim mjerenjima za seksualno nasilje i spol ($N=175$).

Izvor varijabiliteta	<i>F</i>	<i>ss</i>	<i>p</i>
Seksualno nasilje	2,853	1	0,093
Spol	3,246	1	0,073
Seksualno nasilje X Spol	8,440	1	0,004**

** $p < 0,01$

Iz tablice 7 je vidljivo je da se u analizi varijance s ponovljenim mjerenjima za seksualno nasilje statistički značajnom pokazala samo interakcija seksualnog nasilja i spola (slika 3). Po slici 3 može se očekivati da se mladići i djevojke ne razlikuju po tome koliko doživljavaju seksualno nasilje, ali da mladići izvješćuju da više nego djevojke čine tu vrstu nasilja. T-testovima za zavisne uzorke provjereno je postoji li statistički značajna razlika kod ženskih sudionika u počinjenom i doživljenom seksualnom nasilju te kod muških sudionika u počinjenom i doživljenom seksualnom nasilju. Dok mladići podjednako čine i doživljavaju seksualno nasilje ($t(84)=0,769; p > 0,05$) djevojke više doživljavaju seksualno nasilje nego što ga čine ($t(89) = -3,695; p < 0,01$).

Slika 3. Aritmetičke sredine muških i ženskih sudionika u počinjenom i doživljenom seksualnom nasilju.

Hijerarhijska regresijska analiza

Kako bi se odgovorilo na treći problem koji se odnosi na utvrđivanje doprinosa dviju vrsta ljubomora različitim oblicima nasilja u vezi provedeno je šest hijerarhijskih regresijskih analiza s različitim vrstama počinjenog i doživljenog nasilja kao kriterijskim varijablama (počinjeno i doživljeno psihičko, fizičko i seksualno nasilje).

Prije provedbe hijerarhijskih analiza važan je početni uvid u odnose između analiziranih varijabli što je ostvareno izračunom Pearsonovih koeficijenata korelacije što je vidljivo u tablici 8.

Tablica 8. Korelacije između svih analiziranih varijabli u hijerarhijskoj regresijskoj analizi.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Spol ^a	-									
2. Status veze	,088	-								
3. Emocionalna ljubomora	,351**	,064	-							
4. Seksualna ljubomora	,361**	,121	,654**	-						
5. Počinjeno psihičko nasilje	,504**	,284**	,270**	,206**	-					

6. Doživljeno psihičko nasilje	,003	,256**	,061	-,014	,594**	-			
7. Počinjeno fizičko nasilje	,148*	,148*	,086	,030	,526**	,454**	-		
8. Doživljeno fizičko nasilje	-,055	,217**	-,005	-,039	,421**	,711**	,690**	-	
9. Počinjeno seksualno nasilje	-,267**	,001	-,108	-,165*	,002	,176*	-,014	,118	-
10. Doživljeno seksualno nasilje	,011	,088	-,030	-,112	,286**	,362**	,190*	,324**	,351** -

^a Spol: 1 - muški, 2 - ženski

*p < 0,05; **p < 0,01

Uvidom u tablicu 8 može se primijetiti da je varijabla počinjenog psihičkog nasilja statistički značajno pozitivno povezana sa spolom (ženski sudionici više čine psihičko nasilje), statusom veze, emocionalnom i seksualnom ljubomorom. Doživljeno psihičko nasilje je, uzimajući u obzir samo prediktore, statistički značajno pozitivno povezano samo sa statusom veze. Počinjeno fizičko nasilje je statistički značajno pozitivno povezano sa spolom i statusom veze. Doživljeno fizičko nasilje je u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa statusom veze. Počinjeno seksualno nasilje je statistički značajno negativno povezano sa spolom (muški sudionici više čine seksualno nasilje) i sa seksualnom ljubomorom. Doživljeno seksualno nasilje nije statistički značajno povezano niti s jednim prediktorom. Dakle kao što je vidljivo u tablici 8 ljubomore nisu u korelaciji s većinom praćenih vrsta nasilja pa stoga nije za očekivati doprinose, no unatoč tome ipak će se uvrstiti u hijerarhijsku regresijsku analizu.

U sljedećem je koraku provedeno šest hijerarhijskih regresijskih analiza s različitim vrstama počinjenog i doživljenog nasilja kao kriterijskim varijablama. Redosljed uvođenja pojedinih grupa prediktora određen je teorijskim pretpostavkama. Obzirom da istraživanja (Archer, 2000, Ajduković i Ručević, 2009, Ajduković, Löw i Sušac, 2011) pokazuju da se mladići i djevojke razlikuju u činjenju i doživljavanju različitih oblika nasilja u vezi u prvom je koraku u analize uveden spol. U drugom koraku je uveden status veze. Također istraživanja pokazuju povezanost ljubomore i nasilja (Brainerd, Hunter, Moore i Thompson, 2002) stoga su u trećem i četvrtom koraku uvedene ljubomore (emocionalna i seksualna).

Tablica 9. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza s počinjenim i doživljenim psihičkim nasiljem kao kriterijskim varijablama.

Počinjeno psihičko nasilje	Doživljeno psihičko nasilje
----------------------------	-----------------------------

<i>Prediktori</i>	R^2	ΔR^2	ΔF	β	R^2	ΔR^2	ΔF	β
1.korak:								
Spol ^a	0,254	0,254	58,794**	0,504**	0,000	0,000	0,002	0,003
2.korak:								
Spol ^a				0,482**				-0,020
Status veze	0,312	0,058	14,471**	0,242**	0,066	0,066	12,114**	0,258**
3. korak:								
Spol ^a				0,448**				-0,040
Status veze				0,238**				0,256**
Emocionalna ljubomora	0,320	0,008	2,107	0,098	0,069	0,003	0,560	0,059
4. korak:								
Spol ^a				0,461**				-0,022
Status veze				0,245**				0,264**
Emocionalna ljubomora				0,151				0,134
Seksualna ljubomora	0,324	0,004	1,081	-0,089	0,078	0,009	1,601	-0,126

^a Spol: muški - 1; ženski - 2; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Legenda. R^2 = ukupni doprinos objašnjennoj varijanci; ΔR^2 = doprinos pojedine grupe prediktora objašnjennoj varijanci; ΔF = vrijednost F-omjera za dodanu grupu prediktora; β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta.

Kao što je vidljivo u tablici 9 uključeni su prediktori ukupno objasnili 32,4% varijance počinjenog psihičkog nasilja. Pri tome su spol i status veze ostvarili značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable. Nakon kontrole spola, koji je objasnio 25,4% varijance, uvođenjem statusa veze objašnjeno je dodatnih 5,8% varijance. Uvidom u statističku značajnost standardiziranih regresijskih koeficijenata pojedinačnih prediktora može se zaključiti da ženski sudionici i duže trajanje veze dovode do većeg činjenja psihičkog nasilja. U analizi s doživljenim psihičkim nasiljem kao kriterijskom varijablom analizirani prediktori objasnili su svega 7,8% njezina varijabiliteta. Pri tome je samo status veze ostvario značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable nakon kontrole prethodno uvedene varijable spola. Dakle nakon kontrole spola, uvođenjem statusa veze objašnjeno je 6,6% varijance kriterija. Na temelju vrijednosti beta-pondera u posljednjem koraku analize, tj. uz kontrolu doprinosa svih uključenih prediktora, može se utvrditi da je samo status veze (duže trajanje veze) prediktivan za doživljeno psihičko nasilje.

Tablica 10. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza s počinjenim i doživljenim fizičkim nasiljem kao kriterijskim varijablama.

	Počinjeno fizičko nasilje				Doživljeno fizičko nasilje			
<i>Prediktori</i>	R^2	ΔR^2	ΔF	β	R^2	ΔR^2	ΔF	β
1.korak:								
Spol ^a	0,022	0,022	3,850	0,148	0,003	0,003	0,524	-0,055

2.korak:								
Spol ^a				0,136				-0,075
Status veze	0,040	0,018	3,297	0,136	0,053	0,050	9,032**	0,224**
3. korak:								
Spol ^a				0,124				-0,078
Status veze				0,135				0,224**
Emocionalna ljubomora	0,041	0,001	0,180	0,034	0,053	0,000	0,011	0,008
4. korak:								
Spol ^a				0,138				-0,066
Status veze				0,142				0,229**
Emocionalna ljubomora				0,092				0,056
Seksualna ljubomora	0,046	0,005	0,928	-0,097	0,056	0,003	0,624	-0,079

^a Spol: muški - 1; ženski - 2; * p < 0,05; ** p < 0,01

Legenda. R^2 = ukupni doprinos objašnjenju varijanci; ΔR^2 = doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci; ΔF = vrijednost F-omjera za dodanu grupu prediktora; β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta.

Kao što je vidljivo u tablici 10 analizirani prediktori objasnili su tek 4,6% varijance počinjenog fizičkog nasilja. Nijedan prediktor nije ostvario značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable. Na temelju vrijednosti standardiziranog regresijskog koeficijenta nijedna varijabla se nije pokazala značajnim prediktorom počinjenog fizičkog nasilja. U analizi s doživljenim fizičkim nasiljem kao kriterijskom varijablom analizirani prediktori su objasnili 5,6% varijance njezina varijabiliteta. Pri tome je samo status veze ostvario značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable nakon kontrole prethodno uvedene varijable spola. Dakle nakon kontrole spola, uvođenjem statusa veze objašnjeno je dodatnih 5% varijance kriterija. Na temelju vrijednosti standardiziranog regresijskog koeficijenta u posljednjem koraku analize, može se utvrditi da je samo status veze (duže trajanje veze) prediktivan za doživljeno fizičko nasilje.

Tablica 11. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza s počinjenim i doživljenim seksualnim nasiljem kao kriterijskim varijablama.

Prediktori	Počinjeno seksualno nasilje				Doživljeno seksualno nasilje			
	R^2	ΔR^2	ΔF	β	R^2	ΔR^2	ΔF	β
1.korak:								
Spol ^a	0,072	0,072	13,326**	-0,267**	0,000	0,000	0,022	0,011
2.korak:								
Spol ^a				-0,270**				0,004
Status veze	0,073	0,001	0,112	0,025	0,008	0,008	1,330	0,088

3. korak:								
Spol ^a				-0,264**				0,018
Status veze				0,025				0,089
Emocionalna ljubomora	0,073	0,000	0,045	-0,017	0,009	0,001	0,261	-0,042
4. korak:								
Spol ^a				-0,247**				0,045
Status veze				0,033				0,102
Emocionalna ljubomora				0,051				0,070
Seksualna ljubomora	0,079	0,006	1,308	-0,114	0,029	0,020	3,361	-0,187

Napomena. ^a Spol: muški -1; ženski - 2; * p < 0,05; ** p < 0,01

Legenda. R² = ukupni doprinos objašnjenju varijanci; ΔR² = doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci; ΔF = vrijednost F-omjera za dodanu grupu prediktora; β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta.

Uvidom u tablicu 11 može se vidjeti da su uključeni prediktori ukupno objasnili 7,9% varijance počinjenog seksualnog nasilja. Pri tome je samo spol ostvario značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable. Spol je objasnio statistički značajnih 7,2% varijance. Na temelju vrijednosti beta-koeficijenata može se zaključiti kako je spol značajan prediktor počinjenog seksualnog nasilja. Prema tome muški spol je povezan s većim činjenjem seksualnog nasilja. U analizi s doživljenim seksualnim nasiljem kao kriterijskom varijablom prediktori objašnjavaju 2,9% ukupne varijance njezina varijabiliteta. Nijedan prediktor nije ostvario značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable. Uvidom u statističku značajnost standardiziranih regresijskih koeficijenata pojedinačnih prediktora može se zaključiti da nijedna varijabla nije značajan prediktor doživljenog seksualnog nasilja.

5. RASPRAVA

Rezultati ovog istraživanja su djelomično potvrdili prvu hipotezu prema kojoj postoje spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori. Kod mjere ljubomore određene prisilnim izborom dobiveno je da su muškarci više seksualno ljubomorni, a žene više emocionalno ljubomorne što je u skladu s evolucijskim postavkama i postavljenom hipotezom ($\chi^2_{(1,N=175)}=30,342$; p < 0,01). Naime 67,1% mladića smatra seksualnu nevjeru neugodnijom dok 74,4% djevojaka smatra emocionalnu nevjeru neugodnijom. Dobiveni rezultati su u skladu s brojnim istraživanjima koja su pokazala da heteroseksualnim muškarcima posebnu bol nanosi seksualna nevjera, a heteroseksualnim ženama emocionalna nevjera (DeSteno i Salovey, 1996; Buss, Shackelford, Kirkpatrick, Choed, Lim, Hasegawa, Hasegawa, i Bennett, 1999). Evolucijska perspektiva ne osporava da su oba oblika nevjere uznemirujuća za oba spola. Umjesto toga, evolucijska perspektiva tvrdi da muškarci i žene stavljaju drugačiju „emocionalnu težinu“ na različite aspekte

nevjere. Većina tih istraživanja koja podupiru evolucijske postavke uključuje Bussovu metodu prisilnog izbora. Ahrndt (2005) navodi kako spolne razlike u emocionalnim odgovorima na nevjeru mogu biti rezultat korištene mjere više nego stvarnih razlika između muškaraca i žena. Mnogi istraživači su ispitivali je li hipotetska metoda prisilnog izbora valjana mjera spolnih razlika u odgovorima na nevjeru i utvrdili da spolne razlike mogu biti posljedica hipotetskog prisilnog izbora (npr. DeSteno i Salovey, 1996, 2002; Harris, 2002, 2003). Dakle rezultati koji podržavaju evolucijsko stajalište dobiveni su korištenjem samo metode prisilnog izbora, a kada se koriste ostale mjere (kontinuirane mjere u odnosu na prisilan izbor) za testiranje spolnih razlika u emocionalnim reakcijama na nevjeru, rezultati nisu išli u prilog evolucijske perspektive. Upravo je to i dobiveno u ovom istraživanju. Naime primjenom skale ljubomore Likertovog tipa dobiven je značajan efekt spola ($F_{(1,173)}=31,246$; $p < 0,01$) što znači da su djevojke i seksualno i emocionalno ljubomornije u odnosu na mladiće. Dakle nisu potvrđene evolucijske postavke o spolnim razlikama između muškaraca i žena. Ti rezultati nisu u skladu s rezultatima istraživanja koje su proveli DeSteno, Bartlett, Braverman i Salovey (2002). Naime oni su također koristili mjeru prisilnog izbora ljubomore i dobili su rezultate sukladne evolucijskoj teoriji kao što je dobiveno i u ovom istraživanju. No primjenom različitih vrsta kontinuiranih mjera ljubomora među kojima je korištena i skala ljubomore Likertovog tipa dobili su da ne postoje spolne razlike u ljubomori tj. da su i muškarci i žene seksualno ljubomorniji. No prema Buunk, Angleitner, Oubaid i Buss (1996) ljubomora je kulturalni konstrukt i razlikuje se od kulture do kulture u svakom društvu. Stoga bi mogući razlog dobivanja ovakvih rezultata mogle biti kroskulturalne razlike i sociokulturni faktori. Naime mlade djevojke su danas obrazovanije, emancipiranije i samostalnije te su se u stanju same brinuti za sebe i svoje potomstvo i nisu toliko ovisne o muškarcima. Iz tog razloga vjerojatno neće tolerirati nijednu vrstu nevjere. Također razlog tome što nisu odabirale više emocionalnu nevjeru, kao što je bilo očekivano, može biti to što se radi o studentskoj populaciji pa je stoga moguće da djevojke u toj fazi života još ne razmišljaju o potomstvu niti da se muškarac treba brinuti za njih i obitelj kao što je bio slučaj u tradicionalnim društvima. Osim toga, mogući razlog dobivanja ovakvih rezultata može biti i to da žene inače imaju tendenciju iskazivati veći intenzitet emocija na obje vrste nevjere što je utvrđeno i u istraživanju koje su proveli Feldman Barrett, Robin, Pietromonaco i Eyssell (1998). Analizom intrapolnih razlika utvrđeno je da mladići i djevojke podjednako biraju obje vrste nevjere. Slični rezultati su dobiveni i u ranijim istraživanjima (Buss i sur., 1992; DeSteno i Salovey, 1996), te bi mogli biti djelomično interpretirani u skladu s postavkama hipoteze uvjerenja. Prema toj hipotezi sudionici su osjetljiviji na onu vrstu nevjere za koju smatraju da implicira postojanje i seksualne i emocionalne nevjere. Prema rezultatima ovog istraživanja i za djevojke i mladiće je podjednaka

vjerojatnost simultanog događanja obje vrste nevjere, odnosno seksualna može implicirati i emocionalnu nevjeru i obrnuto. DeSteno i Salovey (1996) tvrde da percepcija međuzavisnosti dviju vrsta nevjera proizlazi iz socijalizacije muškaraca i žena te da prošla iskustva u emotivnim vezama mogu utjecati na različita vjerovanja o međuzavisnosti nevjera. Stoga bi, u svrhu objašnjenja ovih nalaza, bilo dobro u budućim istraživanjima ispitati stavove o međuzavisnosti nevjera i prijašnje iskustvo u emotivnim vezama kako bi se mogla objasniti podjednaka osjetljivost mladića i djevojaka na emocionalnu i seksualnu nevjeru. Općenito govoreći, istraživanja koja su uključivala primjenu kontinuiranih skala, na kojima ispitanici procjenjuju intenzitet ljubomore, pokazala su nekonzistentne rezultate. Jedan od nedostataka procjenjivanja ljubomore na kontinuiranim skalama uključuje tendenciju sudionika da zaokružuju ekstremne vrijednosti kada se radi o njihovoj uznemirenosti izazvanoj nekim neugodnim događajem (Pavela i Šimić, 2010). Moguće je također da muškarci i žene različito interpretiraju vrijednosti na kontinuiranim skalama. Shackelford, Buss i Bennett (2002) navode kao problem kod kontinuiranih skala to što omogućuju sudionicima da im obje nevjere budu jednako uznemirujuće. No to ne mora biti nužno nedostatak kontinuiranih skala. Zapravo se može raditi o tome da su obje nevjere uistinu podjednako uznemirujuće. Budući da svaka nevjera izaziva neugodne emocije, Edlund, Heider, Scherer, Farc i Sagarin (2006) smatraju da se na ovaj način ne može dobiti jasna razlika u intenzitetu ljubomore na dvije različite nevjere.

Rezultati ovog istraživanja su najvećim dijelom potvrdili drugu hipotezu o postojanju spolnih razlika u činjenju i doživljavanju različitih oblika nasilja u vezi. Na temelju novijih istraživanja (Archer, 2000; Ajduković i Ručević, 2009) očekuje se da će djevojke izjavljivati kako u partnerskom odnosu češće doživljavaju seksualno, a mladići da češće doživljavaju psihičko i fizičko nasilje. Istodobno se očekuje da će mladići izjavljivati da češće čine seksualno nasilje, a djevojke fizičko i psihičko nasilje. U ovom istraživanju analizom spolnih razlika u počinjenom i doživljenom psihičkom nasilje pokazalo se da djevojke izvješćuju da više čine psihičko nasilje u odnosu na mladiće, ali ga u podjednakoj mjeri doživljavaju kao i mladići. Također značajnim su se pokazali glavni efekti psihičkog nasilja i spola što ukazuje na to da je veće počinjeno psihičko nasilje nego doživljeno te da postoje spolne razlike u psihičkom nasilju odnosno djevojke više čine psihičko nasilje, a to je u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Ajduković i Ručević, 2009). Težak (2013) je također dobila da djevojke više čine psihičko nasilje. S obzirom da se radi o podacima dobivenim samoprocjenama, moguće je da su djevojke sklonije priznati vlastito nasilno ponašanje budući da se psihičko nasilje u društvu smatra lakšim te se time i više tolerira (Težak, 2013). Posljedice psihičkog nasilja nisu toliko vidljive stoga žene nadmoćne u psihološkom zlostavljanju

i dalje mogu iskazivati ljubomorno, kontrolirajuće ponašanje, emocionalne ucjene i sl. bez osude društva (Vrandečić-Loje, 2013). Također kao moguće objašnjenje Težak (2013) navodi i to da su djevojke sklonije prihvatiti krivnju i preuzeti veći stupanj odgovornosti za iniciranje nasilja nego što je to slučaj kod mladića. Mogući razlog tome su sociokulturni stavovi prema kojima je prihvatljivije da djevojke čine nasilje i umanjuju se posljedice nasilja koje djevojke čine u odnosu na mladiće. Utvrđeno je da mladići više doživljavaju nego što čine fizičko nasilje ($t(84) = -4,155$; $p < 0,01$). Ta percepcija mladića da su žrtve fizičkog nasilja od strane njihovih ženskih partnera može ukazivati na važnost uviđanja sklonosti mladića da daju društveno poželjne odgovore posredovane socijalnim ili osobnim prihvaćanjem vlastitog ponašanja što dovodi do toga da namjerno umanjuju ili precjenjuju svoje odgovore (Muñoz-Rivas, Graña, O'Leary i González, 2007). Kod djevojaka ne postoji statistički značajna razlika u činjenju i doživljavanju fizičkog nasilja ($t(89) = 1,271$; $p > 0,05$). To se može objasniti time što su one spremnije priznati da čine nasilje, a činjenje i doživljavanje nasilja je povezano. Osobe koje doživljavaju nasilje sklonije su ga i činiti (O'Keefe, 1997). No cilj fizičkog nasilja kojeg čine djevojke i mladići prema svojim partnerima ili partnericama je različit (Ajduković, 2012). Djevojke češće koriste fizičko nasilje u samoobrani, a mladići kako bi kontrolirali partnericu. No fizičko nasilje koje počine djevojke prema svojim mladićima je lakše naravi nego obratno, tako da je i vjerojatnost ozljeđivanja manja (Hickman, Jaycox i Aronoff, 2004; prema Ajduković, 2012). Sears, Byers i Price (2007; prema Ajduković, 2012) navode kako je mladićima i djevojkama prihvatljivije da djevojke koriste fizičko nasilje u partnerskim odnosima nego da to čine mladići. Sukladno tome, što potvrđuje valjanost navedenih nalaza u nas, mladići iskazuju više doživljenog fizičkog nasilja od djevojaka (Ajduković i sur., 2011) što je dobiveno i u ovom istraživanju. Također, dobivena je značajna interakcija između fizičkog nasilja i spola ($F_{(1,173)} = 12,216$; $p < 0,01$) što ukazuje na to da djevojke više čine fizičko nasilje u odnosu na mladiće, a mladići više doživljavaju fizičko nasilje u odnosu na djevojke. To je u skladu s istraživanjima koja sustavno pokazuju da djevojke iskazuju više počinjenog psihičkog i fizičkog nasilja u vezi nego mladići (Pećnik, 1990.; Ajduković i Ručević, 2009.; Ajduković i sur., 2011). Naime Archer (2006) tvrdi kako je to veće činjenje fizičkog nasilja od strane djevojaka uzrokovano njihovim većim društvenim položajem i moći u suvremenom društvu. Također je Archer (2000) u svojoj meta-analizi dobio da su žene češće počiniteljice nasilja osim kad se radi o seksualnom nasilju. Iako su takvi nalazi možda iznenađujući jer se na muški spol uvijek gledalo kroz prizmu patrijarhalnog odgoja kao na agresivniji i snažniji, možemo u današnjem društvu i odgoju pronaći moguća objašnjenja za ovakav trend. Činjenica je da se u današnjem društvu sve više uči mlade da se zauzmu za sebe, informira ih se o njihovim pravima, a onda se i roditelji svojim odgojem pokušavaju prilagoditi takvom svjetonazoru. Osim toga,

djevojke više nisu te koje su plahe, slabe i nepoduzetne po pitanju stupanja u romantični odnos. Ne očekuje se od mladića da sve urade sami kako bi osvojili djevojku, već i djevojke poduzimaju određene korake. Moguće da se takvi obrasci ponašanja onda preslikavaju i na ponašanje u vezi pa djevojke i u njoj pokazuju agresivnije ponašanje od mladića (Vrandečić-Loje, 2013). Što se tiče seksualnog nasilja dobivena je statistički značajna interakcija spola i seksualnog nasilja ($F_{(1,173)}=8,440$; $p < 0,01$). Prema tome mladići više čine seksualno nasilje u odnosu na djevojke, ali ga podjednako doživljavaju kao i djevojke. Također je dobiveno da kod mladića ne postoji statistički značajna razlika u činjenju i doživljavanju seksualnog nasilja ($t(84)=0,769$; $p > 0,05$), dok kod djevojaka postoji statistički značajna razlika. One više doživljavaju seksualno nasilje nego što ga čine ($t(89)= -3,695$; $p < 0,01$). To je u skladu s Archerovim istraživanjem (2000). Neočekivani rezultat je da kod mladića ne postoji statistički značajna razlika u činjenju i doživljavanju seksualnog nasilja. Dobiveni rezultati možda ukazuju da je došlo do promjena u zastupljenosti tradicionalnog odgoja te da su današnje djevojke asertivnije i spremnije su učiniti prvi korak i seksualno su otvorenije što je moglo utjecati na percepciju doživljavanja seksualnog nasilja mladića od strane djevojaka. No to nije bilo moguće provjeriti na temelju ovog istraživanja.

Rezultati istraživanja nisu potvrdili treću hipotezu prema kojoj se očekuje kako ljubomora doprinosi nasilju u romantičnim odnosima. U provedenoj hijerarhijskoj analizi s počinjenim psihičkim nasiljem kao kriterijem prediktori ukupno objašnjavaju 32,4% varijance. Kao značajni prediktori počinjenog psihičkog nasilja pokazali su se spol i status veze. Dakle ženski spol i duže trajanje veze dovode do činjenja psihičkog nasilja. Da su žene počiniteljice psihičkog nasilja u skladu je s mnogim istraživanjima, npr. Pećnik, 1990.; Ajduković i Ručević, 2009.; Ajduković i sur., 2011. Sudionici koji su dulje vrijeme u vezi češće postupaju nasilno, ali i češće doživljavaju nasilje u vezi od sudionika koji su kraće vrijeme u vezi što je i logičan nalaz budući da je zbog samog protoka veće količine vremena veća vjerojatnost pojave nasilja. U drugoj hijerarhijskoj analizi gdje je kao kriterij uvršteno doživljeno psihičko nasilje kao značajan prediktor pokazao se samo status veze. Dakle kao što je i ranije navedeno, sudionici koji su dulje u vezi, ne samo da više čine, već češće i doživljavaju psihičko nasilje. Kod hijerarhijske analize u kojoj je kao kriterij bilo uvršteno počinjeno fizičko nasilje nijedna varijabla se nije pokazala kao značajan prediktor dok se kod analize doživljenog fizičkog nasilja kao kriterijske varijable status veze pokazao kao jedini značajan prediktor. Prema tome što veza dulje traje, veća je vjerojatnost doživljavanja fizičkog nasilja. Uvidom u tablicu 8 može se vidjeti da počinjeno i doživljeno fizičko nasilje nisu u statistički značajnoj korelaciji s ljubomorama pa stoga to može biti razlog što se one nisu pokazale kao značajni prediktori. Kad je kao kriterij uvršteno počinjeno seksualno nasilje, spol se

pokazao kao jedini značajan prediktor. Prema tome mladići više čine seksualno nasilje. To je u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Archer, 2000; Ajduković i Ručević, 2009). U analizi s doživljenim seksualnim nasiljem kao kriterijskom varijablom nijedna varijabla se nije pokazala statistički značajnim prediktorom. Razlog tome može biti to što nijedna prediktorska varijabla nije statistički značajno povezana s tom vrstom nasilja. Gledajući ukupnu objašnjenu varijancu kod svake vrste nasilja kao kriterija može se vidjeti kako uključeni prediktori objašnjavaju mali postotak varijance kriterija, a pri tome je kod počinjenog psihičkog nasilja objašnjen najveći postotak varijance (32,4%) u odnosu na ostale kriterije. Stoga se javlja potreba da se u analizu uključe još neke varijable koje nisu bile dijelom ovog istraživanja, a koje bi možda doprinijele većem postotku objašnjene varijance pojedine vrste nasilja poput iskustva nasilja u obitelji, tipa privrženosti, stavova prema nasilju i opravdavanju nasilnih ponašanja, atribucije partnerovog ponašanja, samopoštovanja, pogrešnih uvjerenja, prepoznavanja nasilnog ponašanja u bliskim vezama, percipiranog nasilja u bliskim vezama prijatelja i doživljenog nasilja u bliskim vezama. U ovom istraživanju se prvenstveno htio vidjeti doprinos dviju ljubomora pojedinim vrstama nasilja pa se stoga nisu uključivale te ostale varijable koje bi bile povezane s nasiljem. No seksualna i emocionalna ljubomora nisu se pokazale prediktivne za pojedine vrste nasilja, a razlog tome mogu biti male izražene vrijednosti pojedinih vrsta nasilja što može biti rezultat socijalno poželjnog odgovaranja ili pak toga što populaciju ovog istraživanja nisu činili tipični počinitelji i žrtve nasilja. Možda bi se dobili drugačiji rezultati da se istraživanje provodilo na registriranim počiniteljima i žrtvama nasilja. Wilson i Daly (2001) navode da se partnersko nasilje često pripisuje ljubomori, ali oni to objašnjavaju počiniteljevim posesivnim odnosom prema žrtvi/partneru koji se ne odnosi samo na nečiju želju za emocionalnom kontrolom nego i na osjećaje vlasništva i prava nad drugom osobom. Budući da su se ljubomore pokazale statistički neznačajnim prediktorima to ukazuje na mogućnost da sama ljubomora ne pridonosi toliko nasilju već neki drugi faktori kao što je npr. pokazano u istraživanju koje je provela Teranishi (2006). Rezultati tog istraživanja sugeriraju da veliku ulogu kod partnerskog nasilja ima posesivno ponašanje, a ono se manifestira kroz kontrolu partnerovog ponašanja, društvenog života, socijalne interakcije i komunikacije. Stoga se čini korisnim u budućim istraživanjima primijeniti skalu koju su konstruirali Horsch, Spitzberg, Wiering i Teranishi (2006) kako bi se vidjela značajnost tih prediktora kod različitih vrsta nasilja u vezi.

5.1. Praktične implikacije, nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja

U ovom istraživanju postoje neki metodološki nedostaci koji su mogli utjecati na dobivene rezultate. Kao glavni nedostatak ovog istraživanja može se navesti primjena putem Interneta koja ima svojih prednosti i nedostataka. Taj način primjene istraživanja korišten je jer je to bio najlakši put dolaska do sudionika koji su trebali ispunjavati određene uvjete (dob, spol, iskustvo veze). Pritom nije postojala mogućnost kontrole nad sudionicima pa je moguće varanje u istraživanju na način da jedna osoba više puta sudjeluje u istom istraživanju ili da ispuni lažne podatke. Također nisu poznati ni uvjeti u kojima su ispunjavani upitnici. S obzirom na duljinu istraživanja možda im je bilo dosadno ili zamorno pa su stoga ispunjavali upitnike bez ulaganja većeg truda i razmišljanja. Ukoliko su ispunjavali parovi, postoji mogućnost da su zajedno ispunjavali ili međusobno gledali odgovore pa je to moglo utjecati na socijalno poželjno odgovaranje budući da se radi o osjetljivoj temi. Nadalje, samoiskazi na kojima se temelje dobiveni rezultati počinjenja i doživljavanja nasilja imaju prednosti i nedostatke. Obzirom na osjetljivost i specifičnost teme nasilnog ponašanja, izravno opažanje nije bilo moguće zbog toga što se nasilno ponašanje u vezama javlja u privatnosti i nije toliko često. Glavna prednost samoiskaza je da istraživačima omogućuje prikupljanje podataka i koreliranje varijabla koje je teško opažati (Aronson, 2005). Međutim, samoiskazima ne možemo „neprimjetno“ prikupiti podatke jer sudionici znaju da ih se na neki način procjenjuje pa postoji rizik da iskrive svoje odgovore. Moguće je da sudionici, obzirom da je tema osjetljiva, daju socijalno poželjne odgovore.

Na temelju provedenog istraživanja i dobivenih rezultata moguće je ponuditi određene smjernice i prijedloge za buduća istraživanja. U istraživanju nisu sudjelovali parovi tj. nije bilo nužno da i djevojka i mladić koji su u vezi ispune upitnik, no bilo bi dobro provesti istraživanje u kojem bi sudjelovali djevojka i mladić koji su u vezi i njihove odgovore povezati putem lozinki te bi na taj način vjerojatno dobili bolju sliku o uzajamnom doživljavanju i činjenju nasilja međusobnom usporedbom njihovih odgovora. Također u ovom istraživanju sudionici su trebali zamisliti dvije situacije nevjere misleći pritom na trenutnu vezu. Sudionici se mogu razlikovati u odgovorima s obzirom na to jesu li ikada prije imali iskustvo nevjere u svojim vezama. Neki su možda doživjeli prije nevjere, a neki možda nikad nisu i bilo im je teško to zamisliti. Naime Harris (2002) je u svom istraživanju dobila različite odgovore sudionika ovisno o tome da li su trebali zamisliti partnerovu nevjere ili se prisjetiti stvarnog iskustva nevjere. Uzimajući u obzir rezultate tog istraživanja u daljnjim istraživanjima korisnim se čini pitati o iskustvu nevjere u trenutnoj vezi ili bivšim vezama kako bi se vidio utjecaj tog iskustva na razlike u odgovorima između onih koji su već imali iskustvo nevjere i onih koji nisu. Nadalje odgovori na mjerama ljubomore mogu ovisiti i o osobnoj interpretaciji nevjere. Buss i sur. (1992) su koristili dvije operacionalizacije za svaku vrstu nevjere. Operacionalizirali su seksualnu nevjere kao "uživanje u strastvenom

seksualnom odnosu" ili "isprobavanje različitih seksualnih poza" i emocionalnu nevjeru kao "formiranje duboke emocionalne povezanosti" ili "zaljublivanje". Rezultati ukazuju na to da i žene i muškarci smatraju da strastveni seksualni odnos izaziva veću ljubomoru od isprobavanja različitih seksualnih poza, a zaljublivanje izaziva veću ljubomoru od razvoja duboke emocionalne privrženosti ili oboje jednako izaziva ljubomoru. Uzimajući u obzir ove nalaze, bilo bi korisno u budućim istraživanjima primijeniti drukčiju operacionalizaciju seksualne i emocionalne ljubomore i vidjeti utjecaj na rezultate. Kad je riječ o ispitivanju ljubomore, nedostaci kontinuiranih skala i metoda koje se baziraju na prisilnom donošenju odluka bi se mogli također izbjeći korištenjem implicitnih metoda. Glavna prednost implicitnih metoda se zasniva na pretpostavci da se ovakvim načinom ispitivanja smanjuje mogućnost socijalno poželjnih odgovora ili općenito iskrivljavanja iskrenih odgovora od strane sudionika. Općenito, sve implicitne metode ispitivanja se temelje na mjerenju vremena reakcije sudionika na određeni podražaj. Pretpostavka je da će podražaji različite valencije imati facilitirajući ili inhibirajući utjecaj na vrijeme reakcije, pa se dobiveni rezultati mogu smatrati indirektnim mjerama valencije podražaja (Pavela i Šimić, 2012). Stoga bi bilo korisno primijeniti sve tri mjere ljubomore kako bi se vidjela njihova povezanost. Muñoz-Rivas, Graña, O'Leary i González (2007) su u svom istraživanju utvrdili da se visok postotak fizičkog nasilja dogodi u kontekstu šale ili igranja. Stoga je to najčešći motiv za opravdavanje nasilja u svim dobnim skupinama, bez spolnih razlika. Značaj ove činjenice je da mladići i djevojke vrlo vjerojatno dožive i neka nasilna ponašanja (npr. guranje, provokacije, prijetnje) kao normalan i prihvatljiv stil rješavanja sukoba koji se „urezuje“ u odnos, a koji održava pažnju i interes partnera. Ti rezultati ukazuju na važnost i potrebu da se na međupartnersko nasilje gleda s individualne ili situacijske perspektive, da se razumije kontekst u kojem se "nasilje" javlja. Dakle situacijski i/ili kontekstualni faktori su važni za razumijevanje nastanka partnerskog nasilja. U ovom istraživanju su dobivene niske izražene vrijednosti činjenja i doživljavanja pojedinih vrsta nasilja, a jedan od razloga tome može biti da sudionici ne shvaćaju ozbiljno neke oblike nasilja koji su im se dogodili pa stoga umanjuju tj. biraju uglavnom niže vrijednosti na Likertovoj skali. Upravo zbog toga bi uvid u situacijske ili kontekstualne faktore bio od velike koristi što ukazuje na potrebu za osjetljivijim mjerama partnerskog nasilja, odnosno, dodatnim pitanjima o kontekstu, značenju, percepciji motiva za nasilje kako bi se dobila prava slika o nasilju.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja je bio provjeriti spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori i različitim oblicima nasilja u vezi, te utvrditi doprinose dviju vrsta ljubomora različitim oblicima

nasilja u vezi. Pretpostavka o postojanju spolnih razlika u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori je djelomično potvrđena. Naime primjenom metode prisilnog izbora dobivena je razlika među spolovima koja je u skladu s evolucijskim stajalištem da su žene u većoj mjeri emocionalno, a muškarci više seksualno ljubomorni. No primjenom kontinuirane mjere ljubomore dobiveno je da su žene i seksualno i emocionalno ljubomornije od muškaraca. Druga pretpostavka o postojanju spolnih razlika u činjenju i doživljavanju različitih oblika nasilja u vezi je većim dijelom potvrđena. Dobiveno je da djevojke, u odnosu na mladiće, više čine psihičko i fizičko nasilje te da psihičko i seksualno nasilje doživljavaju podjednako kao i mladići. Za mladiće je dobiveno da više čine seksualno nasilje od djevojaka, da više doživljavaju fizičko nasilje i u podjednakoj mjeri kao i djevojke doživljavaju psihičko i seksualno nasilje. Ono što se razlikuje od rezultata dosadašnjih istraživanja je da djevojke i mladići u podjednakoj mjeri doživljavaju psihičko nasilje i seksualno nasilje. Treća pretpostavka koja se tiče doprinosa dviju vrsta ljubomora različitim vrstama nasilja nije potvrđena. Naime ljubomore se nisu pokazale kao značajni prediktori nijedne vrste počinjenog i doživljenog nasilja.

LITERATURA

- Ahrndt, M. S. (2005). *Distress in Response to Infidelity: An Examination of the Evolutionary Perspective*. University of Wisconsin—Milwaukee.
- Ajduković, D. (2012). *Prevenција nasilja u mladenačkim vezama*. U V. Božičević, S. Brlas, M. Gulin (Ur.), *Priručnik za psihološku djelatnost u zaštiti i promicanju mentalnog zdravlja* (str. 183-200). Virovitica: Zavod za javno zdravstvo „Sveti Rok“ Virovitičko-podravske županije.
- Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2011). *Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama*. *Ljetopis socijalnog rada*, 18, 527-553.
- Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2010). *Upitnik počinjenog partnerskog nasilja*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2010). *Upitnik doživljenog partnerskog nasilja*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

- Ajduković, M. i Ručević, S. (2009). Nasilje u vezama mladih. *Medicus*, 18 (2), 217-225.
- Archer, J. (2006). Cross-Cultural Differences in Physical Aggression Between Partners: A Social-Role Analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 10(2), 133–153.
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126(5), 651–680.
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Brainerd, E. G., Jr., Hunter, P. A., Moore, D. i Thompson, T. R. (1996). Jealousy induction as a predictor of power and the use of other control methods in heterosexual relationships. *Psychological Reports*, 79, 1319-1325.
- Buss, D. M. (2000). *The dangerous passion*. New York: Free.
- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., Choe, J. C., Lim, H. K., Hasegawa, M., Hasegawa, T. i Bennett, K., (1999). Jealousy and the nature of beliefs about infidelity: Tests of competing hypotheses about sex differences in the United States, Korea, and Japan. *Personal Relationships*, 6, 121-150.
- Buss, D.M., Larsen, R.J., Westen, D. i Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological science*, 3(4), 251-255.
- Buunk, B. P., Angleitner, A., Oubaid, V. i Buss, D. M. (1996). Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective. Tests from The Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7, 359-363.
- Buunk, B. i Bringle, R. G. (1987). Jealousy in love relationships. U D. Perlman i S. Duck (Eds.), *Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration* (str.123-147). Beverly Hills, CA: Sage.
- Cesar, S. i sur. (2012). *Za veze bez nasilja. Istraživanje i analiza strategija i programa prevencije nasilja u partnerskim vezama mladih*. Zagreb: CESI.
- Cesar, S. i sur. (2006). *Bolje spriječiti nego liječiti: prevencija nasilja u adolescentskim vezama: priručnik za edukatore i edukatorice*, Zagreb: CESI.
- DeSteno, D., Bartlett, M.Y., Braverman, J. i Salovey, P. (2002). Sex differences in jealousy: Evolutionary mechanism or artifact of measurement? *Journal of personality and social psychology*, 83(5), 1103-1116.
- DeSteno, D.A. i Salovey, P. (1996). Evolutionary origins of sex differences in jealousy: questioning the "fitness" of the model. *Psychological Science*, 7, 367-372.
- Edlund, J. E., Heider, J.D., Scherer, C.R., Farc, M.M. i Sagarin, B.J. (2006). Sex differences in jealousy in response to actual infidelity. *Evolutionary psychology*, 4, 462-470.
- Feldman Barrett, L., Robin, L., Pietromonaco, P. R. i Eysell, K. M. (1998). Are women the „more emotional“ seks? Evidence from emotional experiences in social context. *Cognition and Emotion*, 12, 555-578.
- Guerrero, L.K., Spitzberg, B.H. i Yoshimura, S.M. (2004). Sexual and emotional jealousy. U J.H. Harvey, A. Venzel i S. Sprecher (Ur.), *The handbook of sexuality in close relationships* (str. 311-346). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

- Harris, C. R. (2003). A review of sex differences in sexual jealousy, including self-report data, psychophysiological responses, interpersonal violence, and morbid jealousy. *Personality and Social Psychology Review*, 7, 102–128
- Harris, C. R. (2002). Sexual and romantic jealousy in heterosexual and homosexual adults. *Psychological Science*, 13, 7–12.
- Harris, C.R. i Christenfeld, N. (1996). Gender, jealousy, reason. *Psychological Science*, 7(6), 364-366.
- Hodžić, A. (2007.) *Nasilje ne prolazi samo od sebe: Izvještaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: CESI.
- Horsch, A. F., Spitzberg, B. H., Wiering, L. i Teranishi, C. (2006). “If I can’t have you, no one can”: Development of a relational entitlement and proprietariness scale (REPS). *Violence and Victims*, 21(5), 539-560.
- Kline, R. B. (1998). Principles and practice of structural equation modeling. New York: Guilford Press.
- Kolesarić, V. (2006). Analiza varijance u psihologijskim istraživanjima. Osijek: Filozofski fakultet.
- Kuhle, X. B., Smedley, D. K. i Schmitt, P. D. (2009). Sex differences in the motivation and mitigation of jealousy-induced interrogations. *Personality and Individual Differences*, 1-4.
- Lewis, S. F. i Fremouw, W. (2001). Dating aggression: A critical review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 21, 105–127.
- McHugh, C. M. i Frieze, H. I. (2006). Intimate Partner Violence. *New York Academy of Sciences*. 1087, 121-141.
- Muñoz-Rivas, M. J., Graña, J. L., O’Leary, K. D. i González, M.P. (2007). Aggression in Adolescent Dating Relationships: Prevalence, Justification, and Health Consequences. *Journal of Adolescent Health*, 40, 298–304.
- O’Keefe, M. (1997). Predictors of dating violence among high school students. *Journal of interpersonal violence*, 12, 546-568.
- Pavela, I. i Šimić, N. (2012). Ispitivanje ljubomore modificiranim testom implicitnih asocijacija. *Jahr*, 3 (6), 417-432.
- Pavela, I. i Šimić, N. (2010). Spolne razlike u reagiranju na emocionalnu i seksualnu nevjeru. *Socijalna psihijatrija*, 38(4), 245-254.
- Pećnik, N. (1990). Nasilje u ljubavnim vezama mladića i djevojaka i stavovi prema fizičkom zlostavljanju žena. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Petz, B. (2005). Psihologijski rječnik. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Petz, B. (2004). Osnovne statističke metode za nematematičare. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Pines, A. M. (1998). Romantic Jealousy: Causes, symptoms, cures. NY: Routledge.

- Puente, S. i Cohen, D. (2003). Jealousy and the meaning (or nonmeaning) of violence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 449-460.
- Saltzman, L. E., Fanslow, J.L., McMahon, P. M. i Shelley, G. A. (2002). Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Atlanta, GA: Center for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- Shackelford, T.K., Buss, D.M. i Bennett, K. (2002). Forgiveness or breakup: sex differences in responses to a partner's infidelity. *Cognition and Emotion*, 16, 299-307.
- Sugarman, D. B. i Hotaling, G. T. (1989). Dating violence: Prevalence, context, and risk markers. In A. A. Pirog-Good and J. E. Stets (Eds.), *Violence in dating relationships: Emerging social issues* (pp. 3-31). New York: Praeger.
- Teranishi, C. (2006). Violence on the border---Too close to home: Prevalence of proprietariness, jealousy, and aggression in Latino/a intimate partner relationships. Final grant report to the Texas Center for Border Economic and Enterprise Development, Laredo, Texas.
- Težak, K. (2013). *Predviđanje viktimizacije i počinjenja nasilja u adolescentskim vezama*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Vrandečić-Loje, M. (2013). *Uloga percipiranog vršnjačkog nasilja i iskustva obiteljskog nasilja u počinjenju i doživljavanju nasilja u adolescentskim vezama*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Weerth, C. i Kalma, P. A. (1993). Female Aggression as a Response to Sexual Jealousy: A Seks Role Reversal? *Aggressive behavior*, 19, 265-279.
- Wilson, M. i Daly, M. (2001). The evolutionary psychology of couple conflict in registered versus de facto marital unions. In A. Booth, A. C. Crouter i M. Clements (Eds.), *Couples in conflict* (3-26). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.